

GJALLARHORNET

Utges av Svenska Arkeologiska

Samfundet

Årgång 38. Nr. 3. 2018

Sommar, torka och arkeologi

Sommaren 2018 kommer vi nog minnas länge – varm, nästan outhärdlig för många och som ställt till med svår torka och skogsbränder över hela Sverige. Det visade sig dock att torkan också gjorde att arkeologiska fynd i form av olika typer av strukturer blev synliga – åtminstone i Storbritannien. Nu är det höst och det är ganska skönt det också. Nu är tid för att kura under en filt med en god bok eller, varför inte, Gjallarhornet, för att t ex läsa om Samfundets resa till Grekland i september. I det här numret kan ni också bland annat läsa tre olika stipendiaters reseberättelser och om ett av de arkeologiféer som Samfundet har varit med och stöttat. Det finns också stipendier från Svenska Fornminnesföreningen att söka!

Ni glömmer väl inte heller att följa Samfundet i sociala medier? Antalet följare ökar hela tiden och nästan dagligen delas spännande arkeologiska nyheter via Samfundets Facebook och Twitter.

Med detta vill jag önska trevlig läsning och en skön höst. Årets sista nummer av Gjallarhornet ges ut strax innan jul.

Anna Tornberg

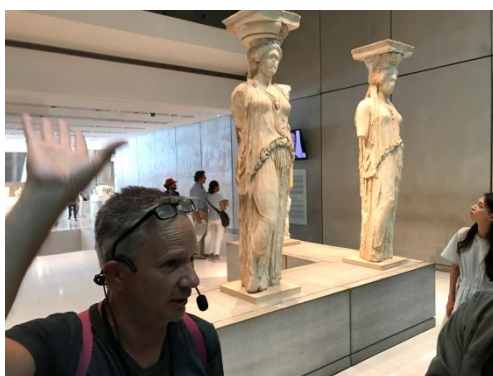
anna.tornberg@ark.lu.se

Klassiska Grekland med Arkeologiska Samfundet 23 – 30 september 2018

Återigen har Samfundets arkeologer fått uppleva fantastiska antika platser men denna gång i Grekland under ledning av Niklas Hillbom. Som tidigare var hans guidning utomordentlig och skedde med hjälp av ett utförligt kompendium som var till stor nytta vid alla de arkeologiska platserna! Vi underhålls också under hela resan av den antike författaren och resenären Pausanias¹ berättelser om vad han upplevde då han besökte de platser vi får se!

Det är femte gången Niklas visar oss antika platser. Med honom som guide besökte vi Syrien och Jordanien 2010 bara ett knappt halvår innan kriget drabbade Syrien. År 2012 var vi på Cypern², år 2014 på Kreta och år 2016 Sicilien runt. Dessa resor har beskrivits av undertecknad i Gjallarhornet liksom tidigare resor längs Turkiets kust 2008, i svenska arkeologers spår i Etrurien och resan till Kina och dess arkeologiska platser 2004.

En kort sammanfattning av vår resa följer här. Vi kom till Athen söndagen 23 september och besökte omedelbart det nybyggda *Akropolismuseet* till vilket har samlats föremål och skulpturer som tidigare befunnit sig på andra museer. Här finns nu allt som hör till Akropolis med undantag av de föremål och skulpturer som är i andra länder, främst i England där Akropolisfrisen kan beses. I museet vandrar vi runt en anläggning som återger Parthenon-templet i mått och där vi ser friser på gavlar och sidor med huvudsakligen kopior av original men även en del äkta delar. I museet finns även original av många arkaiska skulpturer och även de äkta Karyatiderna (se foto - kopior är de som nu finns vid Erekteion på Akropolis). Vi fortsätter sedan till *Svenska Institutet* vars chef Jenny Wallensten orienterar oss om vad institutet gör, bl.a. forskning, undervisning och på olika sätt främjande av kultur. Efter uppiggande vin mm efter den morgontidiga resan och museibesöket kommer vi till slut till vårt hotell.

Niklas Hillbom berättar om Karyatiderna.

¹ Pausanias var en grekisk författare. Han var verksam vid mitten av 100-talet e.Kr. Pausanias skrift *Beskrivning av Grekland* är en reseskildring. Den bygger på självupplevda intryck av platser han besökte. I skildringen beskriver Pausanias byggnader, konstföremål mm.

² På Cypern besökte vi Vuoni, där svenskar grävde på 1920-talet. Den svenska Cypern-expeditionen ägde rum 1927 – 1931. Mer än hälften av alla svenska utgrävningar utomlands har skett på Cypern – 25 till 30 platser. Einar Gjerstad har i *Studies on prehistoric Cyprus*, Uppsala 1926, skildrat arkeologin på Cypern.

Dagen efter, den 24 september vandrar vi med Niklas i spetsen upp till *Akropolis* där vi passerar Propyléerna och under information om friser mm går runt det imponerande Parthenon (se foto) som delvis förstördes under 1600-talet, då Königsmarcks artilleri lyckades spränga ett turkiskt ammunitionsförråd förvarat i templet! Templet har anor långt bak i tiden – det tidigaste anlades på 500-talet f.Kr. Parthenon är 73 meter långt och 34 meter brett. I templet fanns en gång en 12 m hög Athena-staty utformad på en kärna i trä av guld och elfenben. Vi går även till Erekteion som enligt Niklas är ett hopkok av olika tempel från bronsålder till klassisk tid. Vi får höra om den stora Athena-procession som under antiken vandrade upp till Parthenon från lågstaden.

Parthenontemplet på Akropolis.

Vi fortsatte senare under dagen med buss till bronsålderns *Mykene* på Peloponnesos efter att först ha sett *Korint-kanalen* som grävdes 1895. Tidigare under antiken släpades båtar över näset. Spår av dessa släprännor har påträffats. När vi kommer fram till det en gång guldrika Mykene som anlades under bronsåldern (1400 – 1200 f. Kr.), ser vi på slutningen det imponerande palatset (se foto) och vandrar upp och igenom den välbevarade Lejonporten (se foto) med sitt 20-25 ton tunga dörröverstycke. Niklas berättar att i Mykene rådde s.k.

redistributionsekonomi – insamling och utdelning av gröda mm. Innanför murarna besöker vi även den stora gravcirkeln där en gång de forna hjältarna begravdes och skymtar några stora schaktgravar i botten. Den mycket kända guldmasken från Mykene påträffades här. Den antas ha nedlagts ca 300 år innan Agamemnons tid. På väg upp till borgen passerar vi några trappsteg som är just från tiden för denne kände kung som kanske trampat uppför dessa steg?

Mykenes palatssluttning med den välbevarade lejonporten.

Utgrävningar utfördes först av Schliemann i Mykene. Grävningar i Mykene har inte medfört många fynd enligt Niklas. Vi besöker platsen där palatsets stora rum finns – megaron med en takövertäckt hård. I Mykene kan en gång ha bott ca 2000 personer. De vanliga människorna bodde i lågstaden utanför palatsets murar och vi skymtar lite ruiner av dessa hus nära platsen där vår buss är parkerad. Vi besöker även *Atreus skattkammare* (se foto) – en imponerande kupolgrav i närheten. Här begravdes en namnlös kung i en med stora stenar mycket välmurad grav. Den är nära 15 meter i diameter och lika hög med ett dörröverstycke som väger över 40 ton! Kupolgraven är ett verkligt mästerverk i byggnadskonst. Graven har benämnts Atreus eftersom det var namnet på Agamemnons far.

Inne i Atreus skattkammare.

Vi tar in på ett trevligt strandhotell i Tolon. Tredje dagen besöker vi den utomordentligt välbevarade grekiska teatern från *Epidauros* där också den traditionella gruppbilden tas (se foto sist i texten). Det är den mest bevarade av de antika teatrarna och kunde hysa 14000 – 13000 åskådare. Vi får en föreläsning om antika teatrar och skådespel av Niklas, som framhåller att romerska teatrar aldrig översteg 180 grader av en cirkel vilket grekiska kunde. Akustiken är imponerande. Teatern är byggd i olika sektioner. Vi ser längst ner sittplatser med ryggstöd där eliten en gång satt. Från teatern vandrar vi genom resterna av den antika staden *Epidauros* och ser vad som bl.a. är kvar av det 24 meter långa *Asklepius - templet*. Asklepius förknippas med läkekonst. Ormar ansågs kunna förnya sig och avbildas i anslutning till Asklepius. I *Epidauros* finns ett museum som vi besöker och beser bevarade statyer mm. I staden finns rester efter stora sovsalar där besökande med krämpor kunde tillbringa natten sovande på pälsen av offrade lamm. På morgonen fick de redovisa vad de drömt under natten och dessa drömmar tolkades så att patienten fick veta vad han eller hon skulle göra för att bota sig.

Vi färdas sedan till andra sidan viken. Vår skicklige bussförare lyckas på en smal väg vända bussen och stanna på en plats från vilken vi sedan på en bitvis besvärlig, klippig och stenig stig tar oss upp till den stora *Franchti-grottan* (se foto). Här är en fin utsikt ut över havet. Grottan har delvis rasat in men är fortfarande mycket stor. Grottan är en av de viktigaste stenåldersplatserna i världen. Vi får veta att kulturlagren är ca 11 meter och ser schakt där utgrävningar ägt rum. Det mesta är fortfarande inte grävt. I denna grotta har människor antagligen bott sedan 40000 år och kontinuerligt till ca 3000 f. Kr. dvs. under paleolitikum, mesolitikum och neolitikum. Bukten som nu finns utanför grottan fanns inte under tidig stenålder utan bildades först i sen stenålder. Gravar har påträffats i grottan liksom benrester från främst hjortdjur. Det antas att de som höll till i grottan och i området var kolonister österifrån – från anatoliskt håll.

Franchtigrottan.

Vi beger oss med bussen till *Asine* som ligger nära där vi bor i Tolon. *Asine* var startskottet för svensk klassisk arkeologi i Grekland. En svensk arkeologisk expedition undersökte *Asine* åren 1922 – 1930. Svenskar grävde i *Asine* även åren 1970 och 1989. Axel W. Persson var grävningsledare under 20-talets expedition. Niklas redogör för de primitiva förhållanden den svenska expeditionen hade. Den tidens fotoplåtar var besvärliga att hantera. Det arbetet sköttes av Alfred (Alfiros) Westholm.

Asine låg en gång på en ö skild med smalt sund från Tolon-området. Nu är det en udde som rester av den forngrekiska staden finns på. Resterna är från bronsålder och tidig järnålder. *Asine* bidrog med 6 skepp under trojanska kriget. Kontinuerligt boende har dock ägt rum sedan yngre stenålder. En bevarad hellenistisk stadsmur passerar vi innan vi går in i vad som en gång var stadporten (se foto). I *Asine* finns bl.a. mykenska kammargravar och ruiner av ett romerskt bad. Vi skymtar husgrunder från lågstaden som låg nära bukten. Punktgrävningar har skett i *Asine*. De minst trötta och yngre i vårt sällskap går upp på *Asines* akropolis medan vi andra finner det bäst att forslas till hotellet i bussen.

Påföljande dag färdas vi till det berömda *Sparta* på Lakoniska slätten. Under bussresan underhåller oss Niklas med beskrivning av det hårda liv som de spartanska barnen hade. Redan vid 7 års ålder togs de från familjen och uppfostrades under stränga förhållanden. Vid 20 års ålder var de lämpliga att bli soldater. De var fullvärdiga krigare vid 30 års ålder och hade skyldighet att vara det i 30 år tills de fyllde 60. *Sparta* hade 5 regementen. De spartanska kvinnorna hade mer inflytande än på andra håll i Grekland. Vi besöker först det lilla men intressanta museet i *Sparta* (som till vår förvåning saknar toaletter – viktigt när vi färdas långväga med buss). I museet finns intressanta statyetter, statyer och särskilt en berömd sådan av en hoplit kallad "Leonidas" (se foto).

Rest av stadsmuren i Asine. Till höger syns en staty av den spartanska hopliten Leonidas.

Därefter vandrar vi över området där *staden Sparta* en gång fanns. Punktvis ser vi ruiner efter byggnader som dock huvudsakligen är från romersk tid. Det mesta av Sparta har inte grävts ut. Ovanför den teater som bara delvis är utgrävd finns obetydliga rester kvar av det gamla Athena-templet som går tillbaka till mykensk tid men övergavs på 300-talet e. Kr. I detta tempel påträffades hoplitstatyn.

Vi fortsätter vår färd till *Olympia* där vi dagen därpå besöker det synnerligen intressanta och fornlämningsrika området med många intressanta byggnader. Främst vill jag här nämna det stora templet till Zeus (se foto) som beskrivs av Pausanias. Det ligger i ruiner. Man ser hur kolonner har fallit ungefär som kort i en kortlek med kolonndelar i rad efter varandra. Till Zeus ära byggdes en enormt stor staty, 12 meter hög, som på en kärna av trä var beklädd med guld och elfenben. Det rörde sig om ca 200 kg. i guld. Statyn var en gång ett av världens sju underverk. Zeus höll i vänstra handen en spira med en örn i toppen av spiran. På högra handen bar Zeus Nike också gjord i guld och elfenben. Allt har Pausanias beskrivit. Troligen förstördes statyn vid en jordbävning.

Zeustemplet byggdes mellan åren 480 och 450 f. Kr. Det stod tomt ca en generation medan den berömda skulptören Feidias skulle skapa skulpturen av Zeus. Utgrävning av templet skedde av tyskar åren 1875 – 1881.

Mycket intressant är stadion (se foto), som vi ser med den långa helt bevarade startlinjen i sten med två parallella rader räfflor för de tävlande att sätta tår eller händer i inför start. Varje löpare hade en startgrind framför sig som öppnades när löpningen startade. I Olympia skedde spelen till krigsguden Zeus ära. De första olympiska spelen startade år 776 f. Kr. Det var först på 400-talet f. Kr. som segerlistor började nedtecknas. Alla som färdades och deltog i spelen hade fri lejd och avbrott skedde i pågående krig. Stadion är 192,8 meter lång. Spelen brukade äga rum i augusti – september. Härolder sändes ut i Grekland för att annonsera att spelen skulle äga rum. Giftna kvinnor fick vid hot om dödsstraff inte se på tävlingarna. Däremot kunde unga ogifta kvinnor göra det. De tävlande var nakna.

Åskådarna satt på grässlänterna runt stadion. Upp till 45000 åskådare kunde få plats. De enda som satt på bänkar av sten var de 12 domarna. Rester syns av dessa bänkar på grässlätten ungefär vid mitten av löparbanan. Det finns uppgift om att Temistokles var i Olympia som åskådare år 476 f. Kr. Herodotos lär även ha varit i Olympia. År 393 e. Kr. förbjöd den romerske kejsare Teodosius av religiösa skäl de olympiska spelen som återupptogs i Athen först 1896. Palaestran ser vi också – en stor träningsanläggning som var kolonnomgiven och i forntiden övertäckt med tak.

Museet i Olympia är en upplevelse att se med ett otal intressanta föremål, skulpturer, hjälmar, glaskärl mm. Här finns en modell av hur Olympia en gång såg ut. Pausanias beskrivning av Zeus-templet stämmer t.ex. med vad som återfunnits. Metoperna på templet skildrar Herkules stordåd om vilka Niklas tidigare informerat oss om i detalj. En Nikestaty stod en gång på en trekantig pelare som vi ser i museet. I en monter finns Miltiades hjälm, segraren vid Marathon 480 f.Kr. En text vid montern framhåller att Miltiades offrade hjälmen (se den vänstra hjälmen på foto) i Zeustemplet åt Zeus. Den högra hjälmen på fotot är persisk. I ett inre rum ser vi en mästerlig skulptur av Hermes.³ Statyn är i marmor och är en kopia av ett original i brons. I museet ser vi också Zeus-templets gavelgrupper. En föreställer en kapplöpning på liv och död och den andra en bröllopsfest samt Herkules tolv storverk. I Olympia inträffar på eftermiddagen den 27 september kl. 13.24 en lätt jordbävning.

Olympia.

Vår färd går vidare mot *Delfi*. Denna plats är dramatiskt belägen högt upp i bergen och vi når den på slingrande vägar uppför med bussen. Delfi ligger på 570 meters höjd över havet. Redan på 800-talet f. Kr. fanns en helgedom till en gudinna i Delfi. Delfi låg i sen tid under en by som revs för att utgrävning av platsen runt 1860 skulle kunna äga rum. En gång fanns murar runt det heliga området. Apollon-templet (se foto) började anläggas på 500-talet f. Kr. Det förstördes 548 men byggdes åter upp. År 330 var det nuvarande templet klart. Oraklet - en kvinna - befann sig inne i templet och satt med en brinnande lagerkvist i handen på en trefot som kan ha stått över en spricka i berget som avgav troligen svaveldoftande gaser. I senare tid lär sprickor ha påträffats. Dessa ångor gjorde oraklet förvirrad/berusad och ledde till hennes uttalanden på grund av besökares frågor. Dessa uttalanden tolkades sedan av templets präster.

³ Tyvärr misslyckades mitt foto av statyn.

Det var ett medvetet bedrägeri antagligen. Delfi utkämpade flera heliga krig – det första redan 600 – 590 f. Kr.

Dagen efter vår ankomst besöker vi först det synnerligen intressanta museet. En lokal guide visar oss runt och pekar ut särskilt intressanta objekt. Särskilt fascinerande är den i naturlig storlek bevarade bronsstatyn av Körsvennen (se foto). Romarna lär ha smält ner all brons de fick tag på och därför är inte så många original i brons kvar. Statyn av Körsvennen bevarades genom att den låg under ett jordbävningsdrabbat hus och återfanns först på 1800-talet. Vi ser även rester av en staty tillverkad av guld och elfenben (se foto) vilket ger en aning om hur alla de stora statyerna tillverkade på samma sätt en gång har lyst av guld.

I museet ser vi en gavelfris med motiv från Homeros trojanska krig mm. Sköldar av brons från 700-talet ser vi i en monter, arkaiska statyer från samma tid, en stor tjur delvis bevarad i silver är andra intressanta föremål. En sten, kallad *Omphalos*, finns i museet och skall ha stått vid den plats där det berömda oraklet lämnade sina svar i Apollon-templet högt uppe på sluttningen.

Vi vandrar under Niklas guidning uppför sluttningen och passerar lämningar av olika intressanta byggnader, till en början flera skattehus och ser det rekonstruerade atenarnas skattkammare. Vi når platsen för templet och går vidare uppåt och ser hela ruinområdet med fantastisk utsikt mot berg och ned mot dalen. Tyvärr var stigen avstängd som skulle ha fört oss till Delfis stadion.

Templet och museet i Delfi.

Slutligen färdas vi den långa vägen österut förbi Athen till *Kap Sounion* där vi i kraftig blåst ser det stora Poseidon-templet (se foto) högt uppe på klippan. Det nuvarande templet byggdes kring 450 f. Kr. Vi kan i området ana ruinrester av andra byggnader och tempel. Utsikten över havet är magnifik och Niklas läser en dikt av Hjalmar Gullberg när vi står vid templet. En avskedsmiddag på kvällen avslutar resan som blir lite dramatisk med storm, häftiga vindar och regn under natten och morgonen. Flyget går dock men blir kraftigt försenat i Athen på grund av militärövningar i Ungern och Polen som medför att flygrummet över dessa länder avstängs. Det innebär stressat byte i Köpenhamn för oss som inte lämnar i Kastrup. Vårt bagage anländer till vårt hem ett dygn senare.

Poseidontemplet i Kap Sounion.

Undertecknad, som deltagit i Samfundets resor från och med 2004, har fått lära sig enormt mycket om bland annat Medelhavsländernas arkeologi. Ledamöter i Samfundet som inte ännu har deltagit vill jag varmt rekommendera att följa med på Samfundets kommande resor. Nästa äger rum om två år. Ännu är resmål inte beslutat.

Årets resenärer i Epidauros teater.

Nils Ringstedt: nils.ringstedt@gmail.com

Rosa och Valter Tengborgs stipendiefond 2018.

Reseberättelse

Av: Markus Fjellström

Resa och utgrävning vid Kolaris gamla marknadsplats 25 juli - 2 augusti.

Mellan den 25 juli och 1 augusti medverkade jag i en utgrävning i Kolari på Kolarinsaari i Tornedalen i finska Lappland tillsammans med Marte Spangen. Utgrävningen är en del av en sommarkurs som hölls av Oulu universitet av Anna-Kaisa Salmi och Tiina Äikäs. Vi fyra formar forskningsgruppen OSSO (Osteological Studies of Sámi Offering sites). Efter att ha tagit mig till Luleå med flyg tog jag en hyrbil till Ylläs, strax öster om Kolari där vi bodde under utgrävningen.

Dagen efter påbörjades undersökningen av den gamla marknadsplatsen på Kolarinsaari intill 1800-tals kyrkan och kyrkogården. När vi väl kommit fram till platsen på morgonen delade vi upp oss för undersökningsrutor à 1x1 meter. Redan vid första meterrutan dök vi på trärester som väl kunde vara rester från någon timmerstock, kanske till och med en syll från en tidigare huskonstruktion. När vi väl kommit ner till det tredje lagret efter stick 2 och när timringen blivit synligare bestämde vi oss för att utvidga NÖ och NV längst efter träresterna. Ganska tidigt syntes en fortsättning av träresterna och avgränsades även i NÖ. Strax utanför träresterna i NÖ-delen återfanns en spik av äldre karaktär, med stor sannolikhet från 1800-tal (Figurer 1 & 2).

Figur 1. Bild tagen mot NNÖ över timringen (foto Markus Fjellström).

Figur 2. Bild i plan över timringen (foto: Markus Fjellström).

Vid utvidgningen återfanns skaftet till en kritpipa och senare dess huvud. De kunde dateras till 1700-1800-tal. Förutom mer daterbara fynd liksom kritpipan och en hel del spik som pekade allt mer på 1800-tals ”industriellt” tillverkade spikar och ett ryskt mynt från 1845 återfanns även en del djurben. Domesticerade liksom får och ren samt fisk och fågel. En del av benen från däggdjuren var mörkspaltade. Ytterligare återfanns en knapp till en dräktknapp (Figur 3) som kunde identifieras och dateras till 1600-1800-tal, upp till 1900-tal. En stor del av fynden pekar på att platsen för den undersökta ytan varit i bruk under 1800-talet. Eftersom det inte finns några tecken på något äldre bruk hade det varit intressant att öppna fler undersökningsrutor. Vilket i det här fallet inte fanns tid till.

Figur 3. Bild på dräktnapp funnen intill timringen (foto: Markus Fjellström).

En av dagarna ägnade vi oss åt en exkursion till att se både historiska och förhistoriska platser i Sverige och Finland runt Tornedalen, allt från stenålder till sen historisk tid. Inte minst Kengis bruk strax söder om Pajala. Någon dag senare tittade på några järnbrott intill Kolari som brutits under 1800-tal i samband med bruket i Kengis. Efter Kengis åkte vi till

Figur 5. Seite i tallhedsskog (foto: Markus Fjellström).

Figur 4 Offerdeponeringar vid side i tallhedsskog (foto: Markus Fjellström).

Aareavaara och letade reda på de mesolitiska och neolitiska platserna som undersökts av Norrbottens museum för några år sedan. Efter att ha ätit lunch i Pajala åkte vi tillbaka till Finland och tog oss till en side intill Pakasaivo där det än idag offras (renben, euro, små papperlappar med text på, etc...). Seiten var rätt så stor och låg mitt i en tallhedsskog (Figur 4 & 5). Den stack ut väldigt mycket från resten av landskapet eftersom det också var den enda stenen på platsen. Efter det drog vi vidare till Pakasaivo och stirrade ner i en "offer"-sjö rätt ner för ett stup. (Figur 6)

Figur 6. Pakasaivo (foto: Markus Fjellström).

Den stock som nu hade grävts fram togs så småningom bort för att undersöka resten av ytorna. Inget fanns där mer att finna, varken fynd eller andra kulturlager. Det som noterades var att stocken fortsatte NV ut in i profilen och där finns anledningen till att fortsätta undersökningen något mer i år. Intill ytan där stocken var öppnades en annan yta där två gråaktiga kulturlager återfanns och som tolkades som dumphögar på grund av en större andel fynd av obrände ben av diverse arter (Figur 7). Längre norrut öppnades en yta med en stenpackning där obrända ben återfanns.

Figur 6. Bild på anläggningar tolkade som dumphögar. Bild tagen mo V (foto Markus Fjellström).

De fynd som grävdes fram kommer framöver att analyseras. Benmaterialet kommer att ingå i en masteruppsats rörande renben och isotopanalyser och vidare benkemiska analyser kommer med stor sannolikhet att utföras i samband med Anna-Kaisa Salmis projekt "*Domestication in Action*" finansierat av the Academy of Finland och the European Research Council (ERC).

Figur 7. Bild på rester från timringen innan borttgagning (foto: Markus Fjellström).

Slutligen vill jag tacka Rosa Tengborgsond för bekostnaden av resan och boendet till Kolari!

Rosa och Valter Tengborgs stipendiefond 2018.

Reseberättelse

Av: Erik Johansson.

Introduktion

Stipendiet möjliggjorde deltagande och resa till Tallinn, Estland och konferensen *Baltic and Northern Atlantic Pottery Research Group* (BNPRG). Under två dagar i april deltog cirka 40 personer och 20 föredragshållare i diskussioner och workshops inhysta i Estlands Marina Museum. Deltagare från ett tiotal länder var representerade.

BNPRG är en biennial konferens som etablerades i Stockholm i april 2016, under värdskapet av Statens Historiska Museer. Idén om en sådan här sammanslutning är förstås äldre men det var efter EAA i Glasgow 2015 som tillräckligt många keramikintresserade arkeologer träffades och kunde sätta bollen i rörelse. Nästa träff kommer att ske 2020 i Stralsund.

Konferensen i Tallinn bestod av sammanlagt sex sessioner över två dagar. Andra dagen avslutades med en workshop om holländsk tidigmodern keramik ledd av Michiel Bartels, som hade fraktat 16 kg krukskärvor från Holland till Tallinn för just detta tillfälle. Workshopen var mycket givande, inte minst för att den holländska keramiken är så vanligt förekommande i hela norra Europa.

Ungefär hälften av föredragen presenterade det keramiska materialet från en viss region, medan den andra hälften handlade om mer specifika fallstudier. Tre av 20 föredrag handlade om kakel, två om keramik från borgar och ett om en arkeometrisk undersökning av en keramikugn, d.v.s. olika former av mikroskopering och petrografiska studier. Framförallt var produktion och proveniens något som återkom i många presentationer.

Bakgrund

I min forskning studerar jag drejat lergods med fokus på dess introduktion i det medeltida hushållet och samhället. Framförallt inriktar jag mig på äldre rödgods och drejat reduktionsbränt gods (även kallat yngre svartgods). I min senaste artikel diskuterar jag hur applicerad *actor network theory* kan användas för att förstå förändringen i det keramiska materialet under 1100- och 1200-talet. Jag argumenterar i och med detta också för medeltidsmänniskans passivitet i denna process (kommer i Lund Archaeological Review 2019). På konferensen i Stockholm 2016 handlade mitt föredrag om begreppsproblematik och definitioner av medeltida drejat lergods.

Min del i konferensen

I mitt arbete som fältarkeolog har jag kunnat studera medeltida keramik inom flera projekt. Ett sådant genomfördes i Åhus 2017, där en central tomt undersöktes i samband med renoveringen av en stor villa. Det var keramikmaterialet från denna undersökning som utgjorde grunden för mitt föredrag på konferensen i Tallinn. Med presentationen ville jag belysa relationen mellan olika keramiktyper från samma tomt och exemplifiera en diskussion

om hur vi ser på introduktionen av drejad keramik och dess fortsatta användning under medeltiden.

En generell bild som observerats i material från grävningar i hela Sverige och som är allmänt vedertagen är att den drejade keramiken introducerades och ersatte det äldre svartgodset och östersjökeramiken under 1200-talet. I relation till äldre handformad keramik ökade således äldre rödgods och drejat reduktionsbränt gods vid den här tiden, medan österjökeramiken ganska snabbt försvann från kulturlagren.

Vid analysen av ett skärvmaterial görs beräkningar på hur många hela kärl skärvorna motsvarar, t.ex. genom att räkna antalet unika mynningar. Det har visat sig att antalet kärl var förvånansvärt litet; uppskattningsvis införskaffades t.ex. en ny rödgodskanna vart tionde år mellan 1200-1450. Mängden skärvor som möter en i rapporternas diagram och museernas magasin ger alltså en skev bild av det faktiska antalet grytor och kannor per generation och hushåll.

En av mina poänger, som jag delvis kunde förmedla på konferensen i Tallinn, är att övergången från handformad till drejad keramik är mycket komplex och att det handlar om sociala förändringar bland östersjökeramikerna likaväl som nyetablerad kontakt med andra nätverk på kontinenten. Rödgodskannan, t.ex., kom att utgöra en symbol för ägarens sociala status och införskaffades på grund av små förändringar i dagliga rutiner, inte på grund av ett aktivt beslut.

Figur 1. Holländsk keramik från 1500-1800 utspridd på långbord inför workshopen.

Vunna erfarenheter

Förutom utbytet av erfarenheter och kontakter visar konferensen på hur likt materialet vi forskar på är, framförallt i Skandinavien och Baltikum, och hur fruktsamt framtida forskningssamarbeten kan bli. Under medeltid ingick vi uppenbarligen i samma socio-ekonomiska sfär. En lärdom av mer specifik karaktär var också när Christoph Keller redde ut skillnaderna mellan Paffrath- och Pingsdorf-keramik. En annan erfarenhet var förstås den uppdatering och inblick man fick i den forskning som pågår kring medeltida och tidigmodern keramik. Det sätter ens egen forskning i ett perspektiv och gör det möjligt för en själv att anpassa och tillspetsa ens frågeställningar.

Slutligen bör det framhållas hur välordnad och lyckad träff nummer två blev för *Baltic and Northern Atlantic Pottery Research Group*.

Figur 2. Viruporten från 1300-talet som leder in till Tallinns medeltida stadskärna.

Rosa och Valter Tengborgs stipendiefond 2018.

Reseberättelse

Av: Patrik Klingborg

Rapport över deltagande i Frontinus Gesellschafts forskningsråd i Köln den 14–16 juni 2018

Vatten är nödvändigt för människors överlevnad. Detta, i kombination med de imponerande lämningarna av framförallt akvedukter och romerska badhus, har medfört att antik vattenhantering studerats intensivt sedan den moderna arkeologins uppkomst i medelhavsområdet. I min forskning har jag arbetat framförallt med cisterner i det antika Grekland och förändringar i vattenförsörjningssystemens sammansättning över tid. Varför förändrar samhällen något så grundläggande för sin överlevnad som sin vattenförsörjning? Som del i mitt arbete har jag sedan 2014 engagerat mig i organisationen Frontinus Gesellschaft, ett i Tyskland baserat vetenskapligt sällskap som för samman forskare som studerar antik vattenhantering, publicerar vetenskapliga skrifter inom detta område och organiserar såväl större som mindre vetenskapliga sammanhang.

Inför Frontinus Gesellschafts årsmöte i Köln den 14–16 juni 2018 blev jag inbjuden att delta i dess vetenskapliga råd för att diskutera sällskapets verksamhet, mål och framtidsvision. Med stöd från Rosa och Valter Tengborgs stipendiefond möjliggjordes mitt deltagande vilket jag är mycket tacksam för. Mötet bestod av två delar: först behandlades sällskapets pågående vetenskapliga verksamhet varpå större delen av mötet upptogs av en strategidiskussion om sällskapets mål, inriktning och framtidsvision.

I fråga om den pågående vetenskapliga verksamheten låg tyngdpunkten på upplägget för sällskapets kommande internationella kongress om akvedukter, arrangerad av Gilbert Wiplinger i Rom den 10–18 november 2018. Vidare presenterades ett utkast för nästföljande kongress som ska äga rum i Budapest 2020 eller 2021, mindre årliga exkursioner samt planer inför medlemsförsamlingen 2020. Sällskapets nyligen publicerade och pågående publikationer presenterades också. Detta inkluderade volymen *Wasserwesen zur Zeit des Frontinus. Bauwerke - Technik - Kultur 40 Jahre Frontinus-Gesellschaft* som kom ut tidigare i år, dess skriftserie (*Die Schriftenreihe der Frontinus-Gesellschaft*) band 30 och 31 som väntas under hösten samt ett Babesch-supplement om badkultur i Budapest från antiken till idag.

Strategidiskussionen inledes med att behandla Frontinus Gesellschafts mål. Sällskapet grundades 1976 med syfte att främja studier om rörteknik eftersom grundarna ansåg att rör, genom sin förmåga att transportera färsk- och avloppsvatten, var speciellt viktiga för mänskliga samhällens uppkomst och överlevnad. Utifrån detta ursprung har sällskapets officiella mål utvecklats till att idag behandla vatten, energi och rörteknik genom historien. I praktiken arbetar den överväldigande majoriteten av sällskapets medlemmar dock med grekisk-romerska vattensystem. Därför föreslogs det att sällskapets syfte ska ändras till att

behandla vatten, energi och rörteknik genom historien med tyngdpunkt på grekisk-romersk tid.

Ytterligare en central punkt var hur sällskapet kan engagera yngre forskare. Såsom många andra organisationer lider Frontinus Gesellschaft av en åldrande medlemsskara. Under mötet föreslogs ett antal åtgärder. En av de viktigaste är att sällskapets kongresser och exkursioner tenderar att vara så dyra att det är svårt för yngre forskare att ha råd att delta. Jag uppmuntrade därför styrelsen att i högre grad söka externa medel för att dra ned kostnaden. Vid sida om detta betonade jag behovet av att göra sällskapet synligare samt mer attraktivt genom att t.ex. ge medlemmar digital tillgång till dess publikationer och informationsbrev om ny relevant litteratur. Slutligen uppmanade jag sällskapet att på lång sikt vända sig i högre grad mot ett bredare forskningsfokus än dagens mycket starkt empiriska sätt att närma sig antiken. Utifrån mötet pågår nu diskussionen om konkreta åtgärder och frågan kommer att behandlas vidare under nästa reguljära möte. Som ett direkt resultat av mötet valdes jag därtill permanent in i sällskapets forskningsråd.

Inom ramen för årsmötet ingick också en stadsvandring med besök i de arkeologiska utgrävningarna under stadens berömda katedral, lämningarna efter den romerska ståthållarens palats (Praetorium) och de antika befästningsverken.

Sedan strax efter andra världskriget har arkeologiskt arbete genomförts under katedralen i Köln. Under utgrävningarnas gång har lämningar från två föregångare till katedralen och tidiga romerska privathus hittats. De senare inkluderar substantiella väggmålningar från första århundradet e.Kr., avancerade uppvärmningssystem och brunnar. Framförallt imponerande är dock de schakt som exponerat katedralens 15 meter djupa fundament. I samband med arbetet att bygga upp Köln efter kriget grävdes också stadens *Praetorium* ut, ett palats för den romerska ståthållaren i nedre Germanien – det antika namnet på byggnaden är belagt genom en inskrift vilket är mycket ovanligt. Palatset har sina rötter i årtiondena före Kristus födelse och var ett av områdets viktigaste maktcentrum. Idag kan dock huvudsakligen rester från en senantik 300-tals fas beskådas. Under denna tid hade byggnaden en 90 meter lång fasad av kvadersten konstruerad i tre våningar med en stor cirkulär kupolsal.

Utöver dessa lämningar kan man också på många platser se delar av Kölns antika stadsmurar. En sektion, idag kallas Ubiermonumentet, bevarar mer än 6 meter av ett ursprungligen 12 meter högt torn. Tack vare att de trästockar som användes för att påla under tornet bevarats kan dess konstruktion dateras till 4/5 e.Kr., en mycket tidig fas i stadens historia. Den mest spektakulära delen av stadens antika befästningar är dock det rundtorn från 100- eller 200-talet e.Kr. som idag går under namnet *Römerturm*. Detta är inte bara bevarat 4,5 meter ovan mark, utan är också rikt dekorerat genom att sten i olika färg använts för att bilda mönster.

I slutändan var mitt deltagande i Frontinus Gesellschafts forskningsråd mycket lyckat. Det är min förhoppning att åtminstone några av de förslag som lades fram kommer att realiseras under det närmaste året och jag ser fram emot att fortsätta vara drivande för att utveckla sällskapet i framtiden.

Var Beowulf gotlänning?

Det hävdar professor emeritus Bo Gräslund i en under våren 2018 utkommen bok *"Beowulfkvädet. Den nordiska bakgrunden"*, Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi 149, Opia 64. Det är en utomordentligt intressant bok! Gräslund har ägnat omfattande forskningsmöda på att analysera kvädet och kommer fram till synnerligen spännande resultat. Antalet referenser utgör 808 på 33 sidor! Boken är totalt på 290 textsidor.

Beowulfkvädet lär vara det bäst bevarade verket på fornengelska. Vad handlar kvädet om? Beowulf är en hjälte som kämpar mot monstret Grendel och dödar Grendel och hans mor. Efter återkomsten till sitt hemland, som tidigare forskning ansett vara Götaland, blir han krönt till kung. Han ledde ett vikingatåg mot friser och franker och stupade i Friesland. I Beowulfdikten nämns Hygelac som en kung av götarnas folk enligt tidigare forskning. Omnämmandet har gjort det möjligt att datera dikten. Den danske författaren Grundtvig daterar Hygelacs död till omkring 516. Professor Elias Wessén skriver att *"Chochilaicus är samme man som geaternas siste konung i Beowulf-kvädet, Hygelac, som omkom på ett hårtåg mot franker och friser"*.

Hygelac var morbror till hjälten Beowulf. Tore Gannholm har gett ut Beowulfdikten med kommentarer men skriver i en bok om kvädet 1992 att detta är gutarnas nationalepos. Gad Rausing framhöll redan 1985 att Beowulfkvädet handlar om gotlänningar. Huggleik/Hygelac nämns i olika sammanhang dels som en Ynglingakung i Svithiod, dels som en hjälte i Beowulfdikten. Gräslunds analys visar att Hygelac var gotländsk kung.

Gräslund har genomfört en ytterst noggrann käll- och konsekvensanalys av händelserna i kvädet och noga granskat den fornengelska texten. I denna anmälan kan endast antydning av de slutsatser som Gräslund kommer fram till efter analys av olika företeelser i kvädet. En grundläggande slutsats är till exempel att kvädet inte har komponerats självständigt av en fornengelsk poet utan ställts samman på fornengelska efter att ha traderats från östra Svealand någon gång efter år 600.

Vidare noterar Gräslund att det i huvudsak är ett nordiskt furstesamhälle som möter oss i Beowulfkvädet. Här nämns dyrbara och prestigefyllda ting som ringbrynjor, hals- och armringar och gediget guld. Fynd av hals- och armringar saknas i England under folkvandringstid och vendeltid. Också ringbrynjor saknas men förekommer i skandinaviska sammanhang. Han framhåller att den detaljerade realism som finns i kvädets beskrivning av kremering och begravning knappast kan ha upplevts av en fornengelsk poet. Vad som skildras är en materiell-ideologisk bild av nordiska furstemiljöer under första hälften av 500-talet något som en fornengelsk poet inte kan ha referenser till. Gräslund framhåller att redan lång före folkvandringstid fanns alla samhällseliga förutsättningar för en rik hjältediktning i Norden och även en episk sådan.

Han analyserar bland annat ordet *geater* och kommer fram till att det står för *gutar*. Kvädet gör tydligt att geatas hör hemma i en havsnära miljö. Deras hemland anges vara en ö. Begreppet *wedergeatas* nämns i kvädet. Weder översätts med *vädur*. En vädur var ännu under äldre medeltid en officiell symbol för det gutniska folket. Gräslund framhåller att det arkeologiska materialet visar att Gotland under romersk järnålder och folkvandringstid var en integrerad del inte bara av en syd- och mellaneuropeisk utan också av en västeuropeisk

kulturrörelse. Gotland visar upp en osedvanlig materiell rikedom under mellersta järnåldern. Det vittnar, menar Gräslund, om ett vidsträckt internationellt kontaktnät och en kulturell och politisk betydelse i Nordeuropa ”väl i nivå med eller överträffande både Västergötlands och Östergötlands”.

Beowulf var vidare av kunglig sveasläkt – hans far var nära släkt med sveakungarna. Beowulfs mor var gode och dotter till Hygelac. Ordet *skilfing* anges i kvädet som epitet för fyra olika sveafurstar. *Scilf* är synonymt med fornsvenska *skialf* som betyder upphöjd plats, hylla. Den östsvenska eliten placerade hallbyggnader på en helt eller delvis artificiellt upphöjd platta, alltså *skialf*. Gräslund erinrar om de stora hallplatåerna i Gamla Uppsala, i Valsgärde och i Fornsigtuna. Det finns flera hallplatåer i östra Mellansverige under den mellersta och yngre järnåldern.⁴ Gräslund framhåller att epitetet *skilfing* i kvädet tycks kunna kopplas till centrala gudar som Odin, Frö och Fröja och deras antagna kungliga ättlingar av Ynglingaätten.

Var låg Hygelacs kungsgård? Efter en mycket intressant analys kommer Gräslund fram till att gården kan ha legat i Burs socken i sydöstra delen av Gotland och att det kan ha varit den mycket stora gården *Stavgard*. Kvädets uppgifter om att svearna härjade kring folkets ”raserade fäste” kan tyda på att det rör sig om den stora fornborgen *Torsburgen* som en tid före kvädets tillkomst delvis raserats genom fientliga angrepp. I kvädet omtalas också Heorot, danakungen Hrothgars hall. En noggrann analys görs som visar att denna hall kan ha varit belägen vid Stevns Klint på Själland. Kvädet omtalar en vackert stensatt väg som Gräslund antar kan vara den unika 70 meter långa vägen vid Broskov cirka 20 – 30 kilometer åt sydväst från Stevns.

Gräslund visar också att hög 1 i Sutton Hoo i East Anglia från omkring 625 kan vara en möjlig nyckel till hur traditionen om Beowulf förts från östra Sverige till England, eventuellt förmedlad av en östsvensk bard som omkring 600 följt med en östsvensk furstedotter som gifte sig med en östanglisk furste, troligen Raedwald.

Grendel, Grendelmor och Ormen får ses som metaforer för tragiska, dramatiska händelser i slutet av folkvandringstid. Svåra vulkanutbrott ledde till att solen inte syntes under några år i mitten av 500-talet med åtföljande kyla, missväxt, svält och död. Klimatkrisen ledde på Gotland till att 30 – 50 procent eller mer av Gotlands cirka 2700 gårdar övergavs.

Gräslund kommer också fram till att till exempel Beowulf själv faktiskt existerade och att kvädets kärna tillkom under 500-talet i östra Skandinavien. Även om kvädet i princip betraktas som ett fornengelskt diktverk är kvädets huvuddrag och dess sociala, ideologiska och materiella värld i allt väsentligt att se som nordisk enligt Gräslund.

Detta är en bok som varmt rekommenderas till läsning av Samfundets arkeologer!

Nils Ringstedt

Nils.ringstedt@gmail.com

⁴ Jag har tidigare i Gjallarhornet beskrivit platån i Karsvik i Norra Ängby, Bromma, som jag påträffade i början av 2000-talet. På platån har en gång stått en hall. Den har grävts till hälften.

Arkeologicafé med Sofia Prata

Text av Monica Lundin

Fotografier och viss textredigering av Tor Eriksson

Måndagen den 16 april hade vår förening Arkeologi och Historia i Örebro län besök av osteolog Sofia Prata från Societas Archaeologica Upsaliensis (SAU). Då vi aldrig har haft någon osteolog som har föreläst i vår förening var intresset stort och ett 40-tal personer bänkade sig i lokalen Träffpunkt Oxhagen.

Att det blev Sofia Prata berodde på att bland annat jag hört henne föreläsa i Gamla Uppsala hösten 2017. Vi som var där var eniga om att försöka få henne till Örebro. Frågan var bara om vi skulle klara av det ekonomiskt, en medlem tipsade om att pengar kunde sökas från Svenska Arkeologiska Samfundet (SAS).

Då tog jag kontakt med Sofia P. och sa som det var, vi söker pengar från SAS om hon har lust och möjlighet att komma till oss. Hon blev mycket glad över förfrågan och en ansökan skrevs till SAS, "helt enligt deras intentioner". Vi fick ett bidrag på 6 500 kronor, vilket ledde till stor glädje både för Sofia P. och oss.

Sofia P. inledde kvällen med att berätta om sin utbildning till arkeolog och senare specialisering i osteologi. Samarbetet mellan osteologer och arkeologer är en förutsättning för att förstå vår förhistoria. Av ett skelett går till exempel att avläsa

kön, ålder och längd, men också människans sjukdomar och diet. Med hjälp av DNA kan släktskap, genetiska sjukdomar, hår och hudfärg fastslås.

Frågorna från publiken var så många att tiden inte räckte till för att besvara alla, men Sofia P. uppmanade oss att maila frågor, som hon skulle besvara ”efter förmåga”. Besöket var mycket lyckat och Sofia P. spred sin energi och kunskap på ett tydligt och behagligt sätt som inspirerade oss alla. Tack vare Sofia P:s positiva inställning och ett ekonomiskt bidrag från SAS blev besöket vårens höjdpunkt.

Sofia P. hade tagit med sig fynd av ben, som hon visade för publiken. Den lokala tidningen Länsposten gästade kvällens Arkeologicafé, så några dagar senare infördes ett reportage i tidningen.

Pressmeddelande 2018-09-24

Anders Althins Stiftelse delar ut 100 000 kr

Fil. mag. Andreas Nilsson, Lunds Universitet, tilldelas 34 000 kronor för projektet "*Dalby Hage*."

Syftet med projektet är att utföra en arkeologisk provundersökning och metalldetektering för att klargöra om det har funnits en boplats och odlingsmark i den norra delen av Dalby Hage. Mycket tyder på att Dalby varit ett betydande maktcentrum under yngre järnålder och äldre medeltid. Den stora katedralen från 1000-talet är ett tecken på detta men vi saknar belägg för övrig bebyggelse. Den planerade undersökningen skulle kunna öka kunskapen om denna bebyggelse.

Fil .mag. Lena Strid, Lunds Universitet, tilldelas 26 000 kr för projektet "*Artidentifiering av pergament från medeltida handskrifter i Skåne*".

Syftet är att analysera juridiska dokument skrivna i Lund mellan 1100 och 1530. Genom att analysera proteiner i pergamenten kan man klargöra om pergamenten är tillverkade av kalv-, får- eller getskinn. Detta får betydelse för förståelsen av den samtida djurhållningen och behovet av djurhudar för produktionen av skriftliga dokument under medeltiden.

Fil. mag. Andreas Svensson, Lunds Universitet, och **Tord Bergelin**, Höör, erhåller 40 000 kr för projektet "*Från malm till svärd – Experimentell järnframställning vid Holma, Höör*". Syftet är att genom experiment öka kunskapen om blästjärnsframställning under förindustriell tid. Genom att särskilt studera avfallet från tillverkningsprocessen är det möjligt att fördjupa tolkningen av det arkeologiska materialet och järnets kulturhistoriska betydelse.

För ytterligare information, vänligen kontakta professor Kristina Jennbert, Lunds Universitet, tfn 070-742 40 15, eller docent Lars Ersgård, Lunds Universitet, tfn 076- 106 02 05.

Stipendiet kommer att delas ut av Anders Althin fredagen den 26 oktober 2018, kl 15:00 på Lunds universitet vid Institutionen för arkeologi och antikens historia, sal LUX: A126, på Helgonavägen 3 i Lund.

Stipendiaterna kommer därefter att hålla sina föreläsningar. Allmänheten är välkommen.

Anders Althins Stiftelse bildades 1987 och har som huvudsakligt ändamål att till minne av docent Carl-Axel Althins arkeologiska forskning utdela stipendier till en eller flera förhistoriker eller medeltidsarkeologer som gör framstående insatser till främjande av den arkeologiska forskningen, företrädesvis forskning i de gamla skånska landskapen.

Anders Althins Stiftelse
Strandgatan 8, 372 30 Ronneby
Tel: 0457-127 35
www.althinsstiftelse.se | Email: info@althinsstiftelse.se

Disputationer

Patrik Gustafsson Gillbrand har disputerat vid Södertörns högskola med licentiatavhandlingen *Stenbruk. Stenartefakter, råmaterial och mobilitet i östra Mellansverige under tidig- och mellanmesolitikum*.

Den 14 september kl. 12, MA624, Södertörns högskola, Huddinge

Opponent: Carl Persson, Blekinge museum.

Ulrika Söderström har disputerat vid Linnéuniversitet med licentiatavhandlingen *Contract Archaeology and Sustainable Development: Between Policy and Practice*.

Den 13 september kl 13.30, Falken, Linnéuniversitetet Kalmar.

Opponent: Anna Källén, Stockholms universitet.

Delia Ní Chíobhaín Enqvist har disputerat vid Linnéuniversitet med licentiatavhandlingen *Digital Maritime Sights: Digital visual documentation and communication in Scandinavian contract marine archaeology*.

Den 12 september kl. 12.15, Falken, Linnéuniversitetet Kalmar.

Opponent: Jesse Ransley, University of Southampton.

***SÖK
ETT STIPENDIUM
FRÅN
SVENSKA FORNMINNESFÖRENINGEN***

Du som önskar stöd för forskning på doktorand- eller högre nivå inom föreningens intresseområden, d.v.s. arkeologi och medeltidsforskning (historisk eller konstvetenskaplig) inklusive urkundsutgivning och numismatik, kan nu söka ett stipendium ur föreningens fonder om högst 5000 kr, dock i fallet Ingrid Nords Minnesfond 10.000 kr, men då måste ändamålet ha naturvetenskaplig anknytning (Enskilt fondnamn anges ej).

Ansökan avseende 2019 års stipendier och skall obligatoriskt innehålla:

- uppgift om Ditt personnummer samt postgiro- eller bankkontonummer. Utöver Din postadress är vi tacksamma om Du också meddelar din mailadress.
- kortfattad redogörelse beträffande forskningsuppgiftens art, målsättning och tänkta genomförande.
- uppgift om Du tidigare beviljats anslag ur någon av föreningens fonder och om medel för samma ändamål erhållits tidigare eller söks samtidigt från annan fond.
- uppgift om forskningsuppgiften ingår i doktorandarbete.

Uppgift om tidigare stipendiaterna finner Du via följande länk:

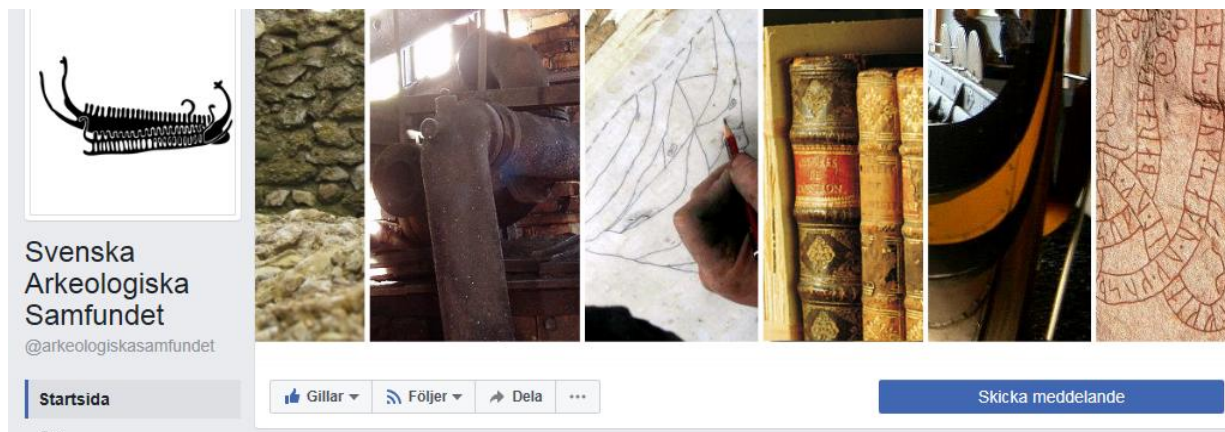
<http://fornminnesforeningen.com/stipendium/>

Ansökan skickas i ett exemplar

till Svenska Fornminnesföreningens stipendiesekreterare Jan Peder Lamm, Kostervägen 7, 181 35 Lidingö och skall vara föreningen tillhanda senast den 31 januari 2019.

Svenska Arkeologiska Samfundet i sociala medier

Ni följer väl Svenska Arkeologiska Samfundet i sociala medier?

Svenska Arkeologiska Samfundet har en väldigt aktiv Facebook-sida med drygt 4850 följare. Här delas olika typer av arkeologirelaterade nyheter av både stor och liten karaktär.

Svenska Arkeologiska Samfundet finns sedan 2014 även på Twitter.

ARRANGERA ETT ARKEOLOGICAFE!

Funderar ni på någon arkeologisk fråga som ni vill få besvarad? Vill ni veta mer om arkeologiska utgrävningar eller kulturarvet i er hembygd? Ellervill ni kanske djupdyka i någon aktuell arkeologisk debatt?

Svenska Arkeologiska Samfundet hjälper till att arrangera ett arkeologicafe i form av en föreläsningsskväll, tematräff eller liknande. Ni kan vara en förening, t.ex. en hembygdsförening, ett byalag, en studentgrupp eller ett nätverk. Ni ordnar lokal, bjuder in en eller flera föreläsare och sprider information om arrangemanget på er ort. Den inbjuden föreläsaren kan vara arkeolog eller någon annan som kan dela med sig av sina kunskaper. Vi står för kostnaderna upp till 10 000 sek för inbjuden föreläsare, tryck av affischer, annonser och i viss mån lokalhyra. Vi hjälper även till att sprida information om arrangemanget via vårt nyhetsbrev *Gjallarhornet*, vår hemsida (www.arkeologiskasamfundet.se) och facebooksidea.

Ni kan föreslå arkeologicafeer löpande under året men vi behöver minst två månader på oss för beslut, så var ute i god tid! Skicka ert förslag med en kort beskrivning om hur arrangemanget ska gå till, vilket arkeologiskt ämne eller tema som ni vill ta upp och vilken/vilka föreläsare ni tänkt bjuda in. Vi kan också hjälpa till att hitta en arkeolog som matchar temat på arrangemanget. Bifoga även en budget över kostnaderna.

Skicka ditt förslag till: info@arkeologiskasamfundet.se

Svenska Arkeologiska Samfundet

Gjallarhornet

Deadline för nästa Gjallarhornet är den **30 november**. Bidrag skickas till Anna Tornberg med e-post: anna.tornberg@ark.lu.se. Gjallarhornet distribueras numera endast via e-post som pdf. Det kan också hämtas på Samfundets hemsida:

<http://www.arkeologiskasamfundet.se/gjallarhornet.html>.

Glöm inte att meddela Samfundet om du byter e-postadress. På så vis missar du inte utskick av Gjallarhornet eller annan information. Skicka dina uppgifter om byte till anna.tornberg@ark.lu.se.

Om du **inte** längre vill ha Gjallarhornet skickat till dig, vänligen meddela även detta till anna.tornberg@ark.lu.se så stryks ditt namn från utskickslistan.

Vill du bli ledamot i Svenska arkeologiska samfundet?

Är du aktiv inom det arkeologiska fältet och vill hålla dig uppdaterad om vad som sker inom dess olika grenar? Vill du vara med och utveckla Samfundets verksamhet eller delta i dess olika aktiviteter? Då välkomnar vi varmt din ansökan om medlemskap. Vi vänder oss till dig som arbetar med arkeologi inom till exempel arkeologisk uppdragsverksamhet, på universitet, museer och länsstyrelser, eller är antagen till forskarutbildning.

Medlemsavgiften är sedan en tid tillbaka 200kr/år. Som medlem får du regelbundet nyhetsbladet Gjallarhornet samt inbjudan till Svenska Arkeologmötet, seminarier och temaresor.

Ansökan mailas till:

ledamot@arkeologiskasamfundet.se

När du har fått besked om att ansökan godkänts sätter du in årsavgiften 200 kr på:

Kontonummer: Plusgiro 351210-0

Betalningsmottagare: Svenska Arkeologiska Samfundet

På första inbetalningen, ange ”ny medlem”, namn, adress och e-post. Du kan även maila oss så skickar vi inbetalningskort.